

ВІДСУТНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ СУДАМИ

Шеремета С.А.

*аспірант кафедри конституційного права України Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Як вказує С.Шевчук, традиційно українські науковці-позитивісти не визнають прямої дії конституційних норм про права і свободи людини та громадянина у так званих важких справах, коли ці норми не можуть застосовуватися судами безпосередньо, а потребують конкретизації з метою визначення їх додаткового змісту [1, с. 29].

З одного боку, такий підхід не відображає сучасних тенденцій розвитку конституційного права й підходів до розуміння механізмів дії конституції [2, с. 453]. За цією логікою відсутність законодавчого регулювання не є перешкодою для прямої дії норм конституції і застосування Конституції судами при здійсненні правосуддя. Проте з іншого боку, ми маємо обов'язково фіксувати і інший бік проблеми – позитивний обов'язок законодавця ухвалити відповідний закон. Як зазначає Л.І. Летнянчин, вчасне прийняття Верховною Радою України, як того вимагає ст. 92 Конституції України, законів, які конкретизують норми Конституції України та їх належне застосування усіма суб'єктами владних повноважень [3, с. 146].

О.С. Бакумов досить детально описав відповідну проблему на прикладі місцевих референдумів. На сьогоднішній день жоден із чинних в Україні законів не визначає порядку проведення місцевих референдумів, а відтак

механізм реалізації права громадян на прийняття рішень з питань місцевого значення шляхом проведення місцевого референдуму відсутній [4, с. 184-185].

Ще один випадок відсутності законодавчого регулювання – ситуація, що склалася із мирними зібраннями. З цього приводу у рішенні КСУ від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) стверджувалося, що норми Конституції України «застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти» (абз. 2 п. 2 мотивувальної частини).

Серед фахівців можна зустріти думку, що такий закон узагалі непотрібен, що підтверджує практика окремих держав. За таких умов реалізацію права на мирні зібрання не слід унеможлиблювати через відсутність спеціального законодавчого регулювання. Відповідно, громадяни повинні мати змогу реалізувати своє право безпосередньо на підставі положень Конституції України [2, с. 455].

Як сказано в абз. 1 п. 4 мотивувальної частини рішення від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу) «відповідно до Основного Закону України положення “кожен має право на правову допомогу” (частина перша статті 59) є нормою прямої дії (частина третя статті 8), і навіть за умови, якщо це право не передбачене відповідними законами України чи іншими правовими актами, особа не може бути обмежена у його реалізації. Це стосується, зокрема, і права свідка на отримання правової допомоги під час допиту у кримінальному процесі та права особи у разі надання нею пояснень у державних органах».

Щодо відсутності закону, то С.П. Погребняк наводить в якості прикладу прямої дії норм Конституції постанову Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2019 року, справа № 265/6582/16-ц., а також від 22 вересня 2020 року, справа № 910/378/19. Йдеться про те, що відсутність у законодавстві приписів щодо відшкодування власникові шкоди, заподіяної його об'єкту нежитлової нерухомості терористичним актом, не перешкоджає особі, яка вважає, що стосовно її права власності на таке майно певний позитивний обов'язок

держава не виконала, вимагати від останньої компенсації за порушення такого обов'язку на підставі статті 1 Першого протоколу до Конвенції, а також в силу статі 56 Конституції України [5, С, 29-31].

Варто погодитися із Л.І. Летнянчиним в тому, що за умов відсутності конкретизуючого законодавства відповідно до «принципу дружнього ставлення до міжнародного права» слід застосовувати, зокрема, практику щодо тлумачення та застосування статей ЄКПЛ Європейським судом з прав людини (прийняту як щодо України, так і щодо інших держав) [3, С. 146].

Наразі актуальною є також проблема виконання ч. 3 ст. 152 Конституції України в аспекті відшкодування шкоди, завданої неконституційним законом. Конституційний Суд України в рішенні від 7 жовтня 2009 року №25-рп/2009 вказав, що «...матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку. Тому позитивним обов'язком держави є прийняття відповідного закону, який має визначати порядок та умови такого відшкодування». Натомість в рішенні від 7 квітня 2021 року № 1-р(П)/2021 у п. 4 резолютивної частини прямо міститься вказівка на право на відшкодування завданої громадянам шкоди. Судова практика на сьогоднішній день в цьому відношенні складається досить суперечливо.

Список використаних джерел:

1. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Харків: Консум, 2002. 296 с.
2. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. - К.: Ваіте, 2021. 528 с.
3. Конституційне право України: підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський; за заг ред.. Т.М. Слінько. Харків: Право, 2020 592 с.

4. Бакумов О.С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: Монографія / О.С. Бакумов. Харків: Право, 2015. 248 с

5. Погребняк С.П. Правові позиції Верховного Суду в контексті верховенства права і конституціоналізму. Київ : Ваіте, 2020. 240 с.